

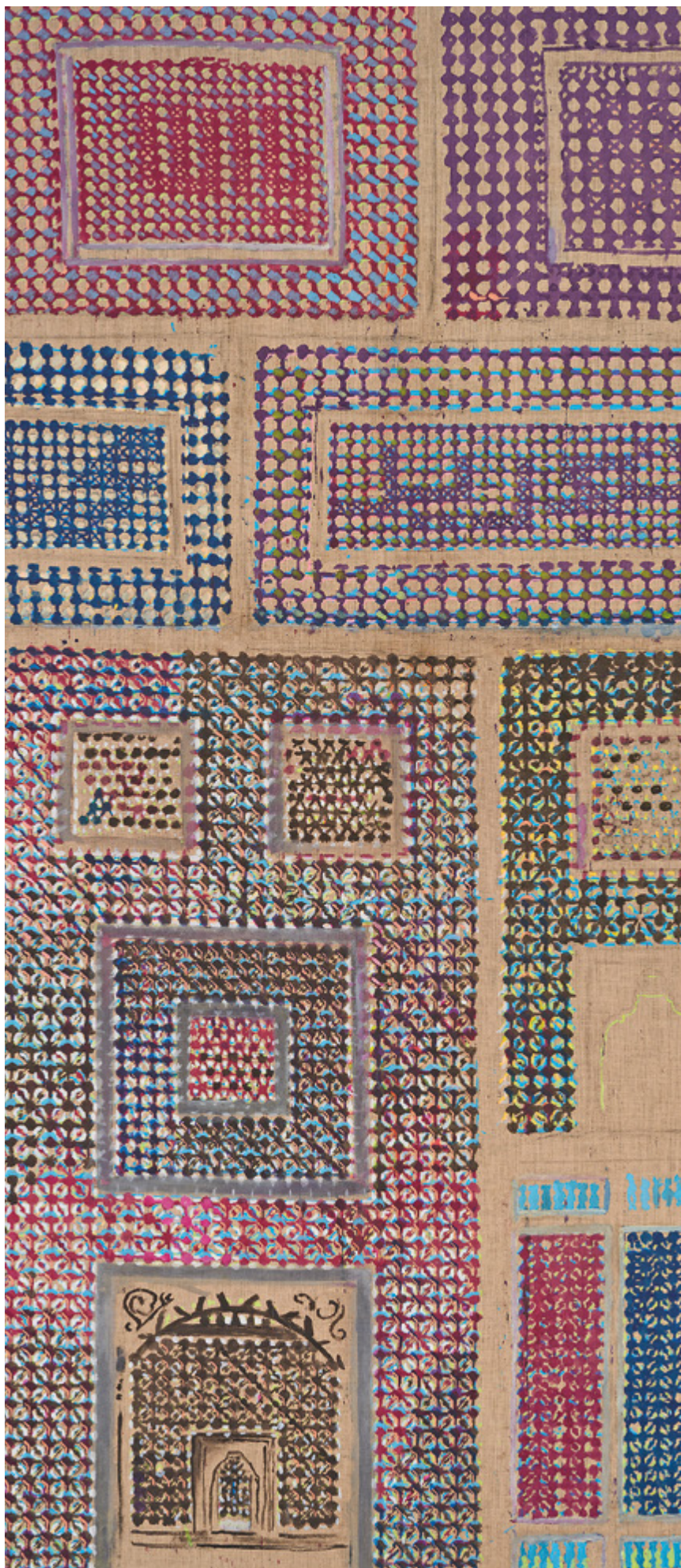


Lysbillede fra Cairo. 1980'erne. Tilhørte Niels Nedergaard. Privat samling

Den store besættelse:

NIELS NEDERGAARDS MØNSTERMANNIFEST

Hvad betyder fotografiet for en malers værk? Alt, kan vi konstatere. Nu kan det nærstudies, hvad der fangede maleren Niels Nedergaards (1944-1987) øjne under hans lange ophold i millionbyen Cairo. Nedergaards efterladte fotografisamling, er taget frem fra arkivgemmet på udstillingen Niels Nedergaard. Fotografier fra Cairo.



Maleri af Niels Nedergaard. Uden titel. Akryl på lærred. 1981. Fotograf: Pernille Klemp. Privat samling

Davids Samlings udstilling med fotografier fra de tidlige 1980'ere giver os ny viden om malerens daglige inspiration og oparbejdning af en maleteknik, raffineret under det syv år lange ophold i Egypten. Han valgte at bosætte sig i den gamle bazar i Cairo, dengang overtaget af byens fattigste borgere, beliggende i den nordlige del af den fatimidiske by, grundlagt i 696 og en bydel, der omtales i "1001 nat". Byen kaldes også de dødes by.

Fornyelsen

Niels Nedergaards Cairo-fotografier rummer genklange af en ældgammel kultur. Tidligt i 1980'erne havde han sit gennembrud og gjorde sig bemærket som én af tidens mest originale kunstnere. Han bragte med sine rejser og lange ophold i Nordafrika og Istanbul en anden kultur i samspil med datidens nyeste danske maleri. Han greb tilbage i tid ved introduktionen af synlige spor af en anden ældre kultur og tog dermed et originalt udgangspunkt i en tid fra længe før oplysningstidens idealer. Med udgangspunkt i Islams ornamentik og med cirklen som udgangspunkt. Til en enkel nonfigurativ og farveteoretisk optik tilføjede han Østens symbolverden med dens etniske og religiøse diversitet. Nedergaards fornyelse af de abstrakte islamiske mønsterkompositioner var en konsekvent skarptskåren tilføjelse til samtids-billedkunsten. Nedergaards forrygende, uendelige mønster-forskydninger viser, hvor originalt og samtidig enkelt, han omsatte denne dybest set metafysiske inspiration.

Som medlem af kunstnergruppen Ny Abstraktion skabte Nedergaard minimal art, serielle værker i ny abstraktionsform, en rigoristisk kunst uden metaforer. Geometrisk opbygget, rensat for fortidens overleverede 'beskeder'. En fotograf kunne have genereret abstrakte algoritmer, men malerens fotografiske værk, kan vi nu se, satte ham fri som maler. Hans maleri sættes ind i et større betydningsunivers, ikke bare det islamiske, men i arkitektur, fotografi, flade, rum og lys.

Vi ved, at kunstneren var inspireret af de islamisk-geometriske mønstres symbolik og udtrykskraft, men hvor stor betydning det lokale lys havde, både dagens og nattens, træder på denne udstilling tydeligt frem: de små farvefotografier af nattens neonlys er overraskende som nye billeder af Cairo, men tydeligvis har de en dimension, der giver baggrund til Nedergaards malerier, og også fra tiden før livet i Cairo.

Cairos ornamentik

På fotografisk vis, som et direkte aftryk, overførte Nedergaard det intense nordafrikanske lys som et fysisk aftryk på lærred eller papir. I udstillingen hænger et maleri "Uden titel" fra 1981, som et monteret vægtæppe (udlånt fra Struer Gymnasium). Forlægget var en vinduesskodde-udsmykning der, med sit særligt udskårne mønster, udgør en del af den store mashrabiya. Egyptisk-islamiske mønstre, skabt af snedker-håndværkeres tusinde-årige mestring, bliver til en 'lånt' malerisk ornamentik i 1:1, aftaget fra døre, lofter eller vinduesgitre i atelierets mange rum i Bayt-al-Suhaymi. Af udstillingens ganske få malerier kommer netop dette maleri til at fremstå som et centralt værk. Endnu i dag, ændrer det udtryk med dagslyset.

Malerimotivet baserer sig på frottage, en grafisk teknik, hvor man gnider fra et underlag en overfladeornamentik frem. På et af de udstillede fotografier ses Nedergaard

stående ved siden af det udstillede maleri. Fotografiet domineres helt af lyset, der falder ind gennem det rigt udskårne vinduesparti. Farvemæssigt var hans udgangspunkt de tre ikke-blandede grundfarver, gul, magenta, cyan og de komplementære, grøn og pink, tilsat neonlysende partikler.

Udstillingens gæstekurator, kunsthistorikeren Johan Zimsen Kristiansen, benævner fotografiudstillingen som en arkivisk, kunsthistorisk udstilling: "Ny abstraktion møder egyptisk kunst". Gennem fotografierne opleves det tydeligt, hvordan en samtids-vestlig malerskole inddrog maleriet i en ny form for abstrakt ruminstallation som et ekko af den egyptiske tradition for træskærearbejde, en billedkultur, hvor gulve, vægge, døre og lofter udgør et dekoreret hele.

Kulørte nætter: fremmedartet og eventyrligt

Det er bogstavelig talt oplysende at gense billedkunstneren Nedergaard. Han dukker

som fotograf frem som ny agent i en inspirerende, men for de fleste måske stadig, kunstnerisk set, eksotisk verden. Islams kunst virker på os fremmedartet og eventyrlig. Det oplevede vi dengang, Nedergaard brød igennem med sit overraskende, originale kunstneriske greb.

Udstillingen Fotografier fra Cairo genindsætter Nedergaard, som den overgangsfigur, han var – og er – og understreger hans (og vores) fascination af det eksotiske ved at vi her sideløbende ser hans fotografiske optagelser, der fandt sted samtidig med at malerierne blev til.

Nedergaard var tydeligvis også fotograf. Lyset i hans malerier oplever vi nu tændt af den dobbelt-visuelle tilgang. Hans fascination af mønstre opleves på en ny måde. Hans farveoptagelser – eller indsamlede fotografier – af Cairos glasmosaikker og af nattemørkets kulørte glødepærer og neonlys fra helgenprocessionernes folkeoptog i gaderne giver nye dimensioner til hans Egypten- >>



Fotografi fra Nedergaards værelse på Family Hotel, hvor han boede i mange år under opholdet i Cairo. 1980'erne. Fotograf: Niels Nedergaard. Privat samling



Fotografi fra Nedergaards værelse på Family Hotel, hvor han boede i mange år under opholdet i Cairo. 1980'erne. Fotograf: Niels Nedergaard. Privat samling

Cairo, 1980'erne. Fotografi: Niels Nedergaard. Privat samling



» fascination. De små originale farvefotografier, med deres rundede hjørner som de blev fremkaldt dengang, er intense som juveler og stråler endnu. De kaldes i bogen, af filminstruktøren May el-Touky, med rette 'kulørte nætter'. De sender farvestrålende hilsner frem og tilbage til Nedergaards og Viera Collaros legendariske samarbejder tidligt i 1980'erne.

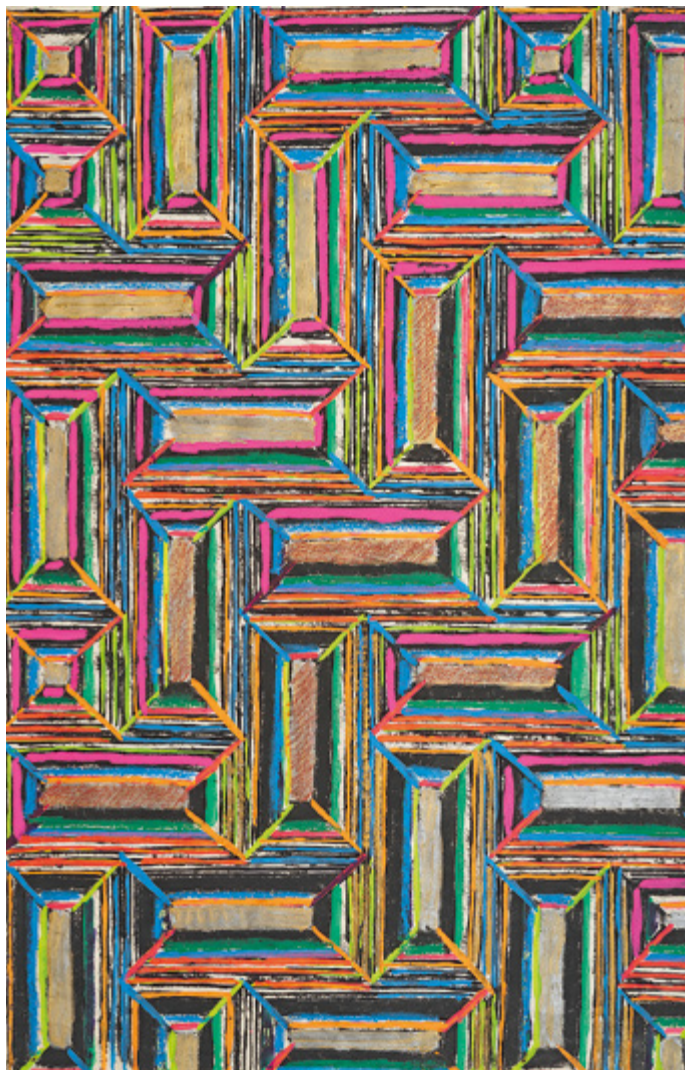
Arkivundersøgelsen

Det er oplagt at udforske Niels Nedergaards arkiver. Tidligere tiders opfattelser, hvor en maler eller en anmelder 'altid var en mand' eller altid bare var 'et menneske,' sættes også under lup i gæstekuratorens blik på det efterladte materiale. Et udstillingskritisk perspektiv medtager uvægerlig et kønsaspekt, når kunstneren er homoseksuel. Nedergaards fotografier informerer samme vinkling med fotografiske portrætter, og tre tegninger, af egyptiske mænd, fotografier fra nattens Cairo samt fotografier af egyptisk graffiti, der omhandler homoseksualitet.

Han fik lokale opgaver. Han skabte glasruder til den gamle moske, Madrasa el-Gaharye, som ligger ved Islams førende universitet, el-Azhar. Han udstillede malerier i Cairo og berettede i breve hjem, at det lokale publikum ikke kunne forstå hans abstrakt-geometriske kunst. I Egypten oplevede publikum ikke hans kunst som islamisk til trods for, at det var direkte aftryk af træskærearbejder. Han baserede dette på viden om de forskellige kulturelle traditioner mellem afbildning og gengivelse. Forbeholdet skyldtes, at han omskabte de geometriske mønstre til malerier, der blev sat op i en ramme, og at de dermed fremstod 'afgrænsede'. Han skabte, med udgangspunkt i samme inspiration, gulvtæpper, fremstillet hos Mads Damgaard i Herning. De vakte derimod begejstring i Egypten.

Kuratorens fremlæggelse af arkivstudierne udvider forståelsen af, i hvor høj grad Nedergaard var bevidst om sin vej som fornyer, indtrænger og brobygger mellem to kulturer, til trods for en fundamental forskellig tilgang til billedkunst, og for hans vedkommende med en særlig litterær og 'sproglig' naivisme: Nedergaard lærte aldrig sproget, men blev kunstnerisk forløst med en klart formuleret lyrisk, metafysisk følsomhed. Han lod sig absorbere af en anden kultur.

Fotografierne er kun en lille del af mosaikken omkring Nedergaard, hvor hans maleriske værk (uden fysisk at være til stede i udstillingen) tilføjes yderligere dimensioner. Islamisk kunst er abstrakt, og i Cairo fandt



Maleri af Niels Nedergaard. Uden titel. Akryl på lærred. 1982/3. Fotograf: Pernille Klemp. Privat samling

han bogstaveligt ny abstraktion i Cairos nonfigurative (gade)kunst.

Når vi tænker på fotografi, kan det være som en måde, hvor verden holdes fast eller for at berolige os selv i en hvileløs verden. Om Nedergaard fotograferede for sin fornøjelse, for at opnå viden eller af lyst til at finde ny inspiration, er her ikke det væsentlige. Kritisk bedømt, er de overbelyste kopier – eller er det dårligt opbevarede filmrullers tilstand der er grundlag for flere af udstillingskopierne? – at betragte som fotografier indskrevet med ord. De udsiger, ikke usædvanligt, at fotografier hører til enten i virkelighedens eller i drømmenes dimensioner. Lys og skaben er forbundne som denne kunstners enhedsprincip. Lys og skaben er, ifølge Nedergaard, dét, der findes i alle ting

og holder sammen på verden. Lyset er også her en metafor. Her er aftryk og lys tydeligt genkendelige fotografiske termer.

1960'er-generationens vilde lyst til at brede ud og bryde med kulturelle traditioner og udvide billedkunstens territorie for køn og kultur lægger alen til vores viden om malerens fotografiske blik og til intensiteten i hans maleri. ●

Niels Nedergaard. Fotografier fra Cairo, Davids Samling: 11. marts til 4. september 2022
www.davidmus.dk/udstillinger
Katalogbog: Niels Nedergaard Fotografier fra Cairo, Strandbergs Forlag, red. Peter Wandel